

Іван КОМАРНИЦЬКИЙ

Одна з визначних, але маловідомих в Україні святинь знаходиться в селі Крилос. Це місце прославилось великою і славною історією. Якщо уважніше приглянутися до цієї історії, то можна побачити тут особливе Боже благословення і заступництво Пресвятої Богородиці, яке проявилось через Чудотворну ікону.

Дещо з історії

Коли ми говоримо про давній Галич, столицю Галицького, а згодом – Галицько-Волинського князівств, маємо на увазі не сучасне місто Галич, а саме село Крилос Галицького району. Саме тут, у Крилосі, знаходиться більшість пам'яток археології, архітектури та історії літописної столиці. Разом з історичним центром Галича: Галицьким замком, музеєм-скансеном в Крилосі, храмом святого Пантелеймона у Шевченковому та костелом кармелітів у Більшівцях вони утворюють національний заповідник «Древній Галич».

Найдавніша літописна згадка про Крилос датована 898 роком. Тут була князівська столиця, укріплена потужними оборонними валами (які збереглися до сьогодні) та фортеця, оточена глибокими ровами. Найдавнішими пам'ятками, які дійшли до наших днів, можна вважати Василівську каплицю (1500 р.), збудовану на фундаменті Успенського собору (1157 р.), і Успенську церкву (1586 р.).

Місце розташування головної святині княжого Галича упродовж довгого часу було невідомим. Її руїни шукали і в сучасному Галичі, й на високому березі річки Лімниці, і в Крилосі на місці Успенського храму. Дуже близько до розкриття таємниці собору підійшов дослідник Й. Пеленський, який у 1911 році зробив пробні розкопки біля Успенського храму в Крилосі. Але, остаточно, пам'ятку локалізувала лише 25 липня 1936 року експедиція Наукового товариства імені Т. Г. Шевченка, якою з благословення митрополита Андрея Шептицького керував славетний археолог Ярослав Пастернак. Учений два роки поспіль закладав розвідкові траншеї на Крилоському городищі, й тільки сонячний липневий день 1936 року став сенсаційним: лопата робітника Дмитра Михальчука натрапила на масивний мур з тесаних кам'яних блоків. Це був перший слід фундаменту старого Катедрального собору княжого Галича. Виявилось, що він за

розмірами (32,5x37,5 м) лише на півтори метра за шириною та довжиною менший від найбільшого київського храму – Св. Софії, а за багатством оздоби та просторовим розташуванням він не поступався жодній найвизначнішій святині того часу.

Каплиця Святого Василя та храм Успення Пресвятої Богородиці

На фундаментах Успенського собору було зведено каплицю Св. Василя. Збудували її з блоків давньоруського храму. Понад сторіччя цей невеличкий храм разом із дерев'яною надбудовою та дзвіницею був центральною святинею Галицької митрополії. Каплиця, як і інші храми Галичини, потерпіла від нападу військ Ібрагіма Шайтана-паші. У каплиці зберігали рукописи, стародруки та документи.

Під час артилерійського обстрілу 1915 року каплицю було частково зруйновано, а цінні документи, що стосувалися історії нашого краю, на жаль, не збереглися. Кам'яну частину пам'ятки частково відреставрували у 1975 та 1988 роках. Каплиця Св. Василя, яка була першим музеєм історії давнього Галича, має цінні архітектурні деталі: нішу-вівтар та оригінальне кругле віконце (люнет), яке збереглося з малої абсиди літописного Успенського собору.

Неподалік фундаменту Успенського собору нащадок боярського роду Марко Шумлянський 1586 року побудував церкву Успення Пресвятої Богородиці. Для побудови храму він використав кам'яні блоки і пластику з Успенського собору. Як пам'ятка про будівництво, над хорами у храмі зберігся замуrowаний камінь з гербовим знаком єпископа. Він має вигляд вістря стріли з двома літерами А-С по боках.

Велику мистецьку вартість має західний портал храму, фланкований двома пілястрами та завершений фронтоном, тимпан якого оздоблений різьбленою в камені композицією «Успення Богородиці».

Відреставрована Успенська церква сяє на сонці позолоченими хрестами. Чудовою її окрасою є іконостас, який виконав визначний майстер українського живопису початку ХХ ст. Антон Манастирський, а також – Крилоська Чудотворна ікона Божої Матері. Оригінальною пам'яткою давньогалицької кам'яної пластики ХІІ ст. є вирізьблене у північній стіні притвору церкви зображення казкової істоти – крилатого змія-грифона.

Також у Крилосі є пам'ятка архітектури XVIII ст. – митрополичі палати. Тут розміщувалася літня резиденція митрополита Андрея Шептицького. З 1938 року за ініціативою владики та доктора археології Ярослава Пастернака відкрито музей історії давнього Галича, який згодом і розмістився в колишніх Митрополичих палатах.

Першим зустрічає туристів пам'ятник-символ «Меч і Рало» (1985-1987), що височить на Крилоській горі. Пам'ятник споруджено в урочищі Прокаліїв сад – місці, де в княжі часи пролягала перша лінія оборонних валів.

Чудотворна ікона Матері Божої Крилоської

1157 року, коли був освячений собор у княжому Галичі, князь Ярослав Осмомисл подарував церкві ікону Пресвятої Богородиці. З того часу вона стала покровительською галицьких князів та їх нащадків. За переказами, у XIII столітті князь Лев переніс галицьку ікону у Львів, де вона прославлялася чудесами. За іншими свідченнями, Крилоська Чудотворна ікона перебувала в Галичі аж до XVII століття. Під час одного з турецьких нападів, коли храм згорів, ікону знайшли в лісі, поблизу с. Сокіл й перенесли її у найближчий монастир.

Стараннями єпископа Йосипа Шумлянського Чудотворну ікону на початку XVIII ст. знову повернули у Крилос, де вона, переживши численні пожежі й руйнування, перебуває й досі. Зі щедрих пожертв оздоровлених галичан 1773 року для ікони справили срібний оклад. З того часу в Крилосі дуже часто відбуваються прощі, щонайменше тричі на рік (7 липня - Різдво Івана Хрестителя, 28 серпня – празник Успення Пресвятої Богородиці, та 27 вересня – на Воздвиження Чесного Хреста) спішать тисячі прочан з усієї Галичини, щоб поклонитися Пресвятій Марії й попросити її заступництва. Сюди, на Крилоську гору, часто приїжджали галицькі митрополити: Сильвестр Сембратович, Андрей Шептицький. Відкриття 1936 року Ярославом Пастернаком решток Катедрального Успенського собору ще раз засвідчило, що Богородиця і далі опікується Галичем-Крилосом. 2006 року ікону, стараннями парохіян, відреставровано, а 28 серпня того ж року Блаженніший патріарх Києво-Галицький Любомир Гузар на празник Успення Пресвятої Богородиці коронував її.

Тисячі паломників приходять у Крилос, щоб помолитися до Пресвятої Богородиці і випросити у Неї різних ласк для душі і тіла собі і рідним. Однак не всі паломники вертаються з цього святого місця з тими дарами, про які просили Богородицю. Багато з тих, котрі йдуть, чекають чуда від самого місця, але всі чудеса стаються від нашої віри і

палкої молитви. Чудо має спочатку статися у нашій душі, а тоді вже виразитися через тіло, а святе місце у Крилосі спонукає нас до внутрішньої переміни.

Іван КОМАРНИЦЬКИЙ. Святиня у Крилосі// СЛОВО № 3 (43) 2010, с.41-42